

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ НА БАЗІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Розвиток світового освітнього простору вимагає від української освіти реакції на процеси реформування загальної середньої школи, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на багатопрофільність.

Перехід загальної середньої освіти на 12-річний термін обумовлені певними нормативними документами. Фундаментальним у цьому переході є документ «Концепція профільного навчання у старшій школі», який розроблений Інститутом педагогіки АПН України, затверджений рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2.

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі розроблена на виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання», вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 [1].

Метою профільного навчання в старшій школі, як зазначено в документах, є забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання та мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Допрофільна підготовка здійснюється з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації – введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна.

Навчально-методичне забезпечення допрофільного навчання – важлива умова реалізації концепції. Необхідно розробити й апробувати програми курсів за вибором, відповідні посібники, методики, засоби навчання.

Аналіз попередніх досліджень. Мета, завдання і принципи організації профільного навчання, структура профільного навчання, форми організації профільного навчання, допрофільна підготовка докладно розглянуті у документі «Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі».

Концепція розроблена з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі.

Диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя впродовж багатьох десятиліть. У Франції вона існує півтора століття, нагромаджений величезний досвід упровадження її в шкільну практику.

Початковий етап диференціації починається в старших класах неповної середньої школи, де вона має попередній, орієнтовний характер. На вищому ступені середньої школи у більшості країн світу здійснюється профільна диференціація навчання. Учні навчаються у

спеціалізованих секціях, відділеннях і серіях, які можна вважати аналогами профілів, вся багатоманітність яких зводиться до двох напрямів – академічного (загальноосвітнього) та практичного (технологічного, допрофесійного).

Допрофільна підготовка здійснюється у 8 - 9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації – введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп) [1].

Мета цієї статті – висвітлити деякі шляхи організації допрофільного навчання на базі сучасного професійно-технічного навчального закладу.

У сучасних соціально-економічних умовах першочергового значення набуває необхідність підготовки школярів до свідомого вибору профілю подальшого навчання. Сучасна школа має бути профільною. Учень 9 класу має свідомо обрати профіль свого подальшого навчання. Не секрет, що дуже часто орієнтація дитини на вибір майбутньої професії має суто рекламний характер. Перед учнем часто яскраво розкриваються переваги тієї чи іншої професії і водночас так чи інакше замовчуються складності та рутинні її аспекти.

Реалізація ідеї профільності вищого ступеня загальноосвітньої школи ставить учня 9 класу перед необхідністю здійснення відповідального вибору - попереднього самовизначення щодо профілюючого напряму власної діяльності. Необхідною умовою створення освітнього простору, що сприяє самовизначенню є введення передпрофільної підготовки через організацію курсів за вибором. У цьому контексті професійно-технічні навчальні заклади можуть надати загальноосвітнім школам освітні послуги в організації таких курсів, використовуючи потужну матеріально-технічну базу і досвід в організації професійної підготовки та адаптації змісту, форм і методів навчання слухачів різного віку, інтерполюючи його на допрофесійну і допрофільну.

Професійно-технічний навчальний заклад може надати допомогу школяреві у виборі майбутнього профілю навчання, а в подальшому і професії, організацією допрофільного навчання через систему курсів на своїй базі. Такі курси дають учням реальне уявлення про професії, що готуються ПТНЗ, не вимагаючи від них остаточного вибору. Учень 8-9 класу, який стоїть перед необхідністю вибору профілю навчання, може спробувати свої сили у тій чи іншій професії й, виконуючи практичні завдання, реально зустрітися як з перевагами, так і складностями професії. Саме такий підхід пропонується у моделі.

Метою проведення у ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка методики допрофільного навчання учнів загальноосвітніх шкіл на базі професійно-технічного навчального закладу засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, дистанційної освіти, інноваційних підходів і методів їхньої організації в умовах інформатизації суспільства.

Для досягнення поставленої мети необхідно:

- експериментально перевірити дидактичну ефективність формування допрофесійних знань учнів на основі перспективних моделей навчання за допомогою електронних засобів навчання та інтегрованих методик,
- створити та постійно розвивати єдине освітнє середовище навчального закладу;
- сприяти професійній визначеності учнів 8-9 класів, їхній відповідальній орієнтації на систему профільного навчання;

– формувати в учнів навички використання комп'ютерних технологій, всесвітньої мережі Інтернет як фактору інтелектуального зростання особистості.

Для виконання сформульованих завдань можна запропонувати таку схему:

Перед уведенням профільного навчання в загальноосвітніх установах має бути проведений значний обсяг робіт із забезпечення майбутнього вибору учнями профілів навчання (анкетування, бесіди з батьками тощо).

Професійно-технічні навчальні заклади можуть надати якісні освітні послуги школярам та їхнім батькам у складній ситуації необхідності вибору профілю подальшого навчання.

У Вінницькому міжрегіональному вищому професійному училищі накопичено значний досвід щодо підготовки фахівців з професій «Оператор комп'ютерного набору», «Оператор комп'ютерного набору. Секретар», «Оператор комп'ютерного набору. Обліковець», «Кухар-кондитер» тощо.

І це дало змогу розпочати роботу з організації допрофільного навчання учнів загальноосвітньої школи на своїй базі.

Реалізація експерименту забезпечила: розробку пакету навчально-плануючої документації та навчально-методичної літератури для проведення курсів за вибором у рамках допрофільного навчання.

В межах реалізації експерименту училище:

1. Надає учням можливість через систему курсів сформулювати свідоме рішення щодо вибору профілю свого подальшого навчання.

2. Надає учням реальне уявлення про професії, з яких здійснюється підготовка в навчальному закладі.

3. Проводить організаційну та навчально-виховну роботу серед учнів, спрямовану на соціальну та трудову адаптацію підлітків.

4. Розвиває в учнів навички:

– комунікативного спілкування;
– співпраці з однолітками, з батьками, оточуючими засобами інформаційних технологій;

– одержання самоосвіти.

5. Створює умови для тісної співпраці батьків, загальноосвітнього та професійно-технічного навчальних закладів.

6. Здійснює поглиблену курсову підготовку із професій, які користуються попитом на ринку праці.

7. Забезпечує роботу в мережі Internet.

8. Створює електронні навчально-методичні комплекси.

Після проведення експерименту та аналізу його результатів планується:

– продовжити роботу зі створення нового покоління навчальної літератури,
– узгодити навчальні плани курсів за вибором;
– розширити кількість шкіл та учнів, охоплених курсами допрофільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу.

Забезпечити нову якість освіти можна на основі застосування сучасних інформаційних технологій. Перехід до інформатизації освіти можливий на основі єдиного освітнього інформаційного середовища.

Колектив нашого навчального закладу тривалий час працює над питанням впровадження інноваційних технологій в навчальний процес, зокрема розробкою та реалізацією електронних засобів навчання.

У виборі напрямів навчання, запропонованих училищем, врахований не лише аспект професійної орієнтації, а й можливість використання здобутих учнями на курсах знань, умінь та навичок у повсякденному житті, навчанні, організації дозвілля.

Це робить організацію таких курсів особливо доцільною, якщо у подальшому учень обере профіль навчання, відмінний від запропонованого.

Для експериментальної перевірки запропонованих методик була обрана школа-гімназія №6.

На зустрічі з учнями та батьками були запропоновані напрями курсів за вибором, розглянуті шляхи їхнього подальшого розвитку.

Оскільки більшістю учнів був обраний напрям «Технології комп'ютерної обробки інформації», ми запропонували учням анкети для виявлення їхнього попереднього рівня обізнаності у цьому напрямі.

Аналіз анкет показав, що:

1. Практично всі відповіли так на питання «Чи вмієте Ви працювати на ПК?»

2. Але у той же час опитувані не володіють практично жодною з програм окрім Word.

3. Подальший аналіз показав, що навіть у Word, вони реально володіють лише набором та форматуванням тексту.

І це лише за їхньою самооцінкою.

Аналіз анкет дозволив визначитися зі змістом навчання, скласти програму курсу, який доповнює та розширює шкільний курс інформатики.

Для ефективного проведення занять викладачі розробили необхідні ілюстративні матеріали з використанням анімаційних ефектів.

Цінність таких матеріалів на лише у тому, що вони ілюструють саме ті кроки, які необхідні для виконання тієї чи іншої роботи у програмі, а і в тому, що до їхньої розробки активно долучаються учні нашого училища.

Для організації більш ефективної самостійної роботи учнів викладачами також розробляються інтерактивні матеріали, які імітують роботу в певній програмі за тим чи іншим алгоритмом.

Такі матеріали дозволяють учням багаторазово самостійно відпрацьовувати основні алгоритми роботи. Вони також розробляються викладачами в активній співпраці з учнями училища.

Організація роботи у співпраці учитель-учень служить додатковим стимулом для оволодіння учнями інформаційними технологіями

Сьогодні курсами допрофільного навчання на базі нашого училища охоплено 160 учнів школи-гімназії № 6, сформовано 16 навчальних груп.

Для проведення експерименту виконана необхідна підготовча робота: налагоджені зв'язки з адміністрацією, учнями та батьками Вінницької загальноосвітньої школи-гімназії №6, визначені напрями курсів за вибором, визначені зміст та методи навчання, розроблено програми курсів за напрямами «Технологія комп'ютерної обробки інформації», «Діловодство», «Комерційна діяльність», «Кухарська справа»; розроблений сайт Центру допрофільного навчання.

У виборі напрямів навчання врахований не лише аспект професійної орієнтації, а й можливість використання здобутих учнями на курсах знань, умінь та навичок у повсякденному житті, організації дозвілля, подальшому навчанні у разі вибору відмінного від запропонованого курсом профілю навчання, що робить організацію подібних курсів особливо доцільною.

Процес професійного навчання учнів 8-9 класів має певні особливості, які можуть бути частково вирішені в рамках створення та використання спеціальних засобів ІКТ:

- обмеження, пов'язані з віком учнів;
- скорочення кількості годин навчального навантаження, пов'язані з основною навчальною діяльністю в школі;
- обмеження практичної підготовки, пов'язані з відсутністю базової загальної освіти.

Виконання завдань експерименту дадуть змогу:

- створити умови для забезпечення допрофільного навчання школярів на базі професійно-технічного навчального закладу;
- поліпшити якість змісту допрофільного навчання;
- апробувати моделі взаємодії освітніх закладів різного типу в умовах допрофільної підготовки, виявити найбільш оптимальні форми організації допрофільного навчання, у тому числі у сільській місцевості;
- забезпечити умови для життєвого і професійного самовизначення учнів, формування готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією;
- забезпечити наступно-перспективні зв'язки між загальною середньою, професійно-технічною та вищою освітою відповідно до обраного учнем напрямку навчання.

Очікуваний соціально-економічний ефект від реалізації проекту:

1. Створення середовища для організації допрофільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу, яке дає школяру можливість вибору профілю подальшого навчання та майбутньої професії з меншою вірогідністю помилок завдяки практичному характеру запропонованих курсів.
2. Здійснення певного внеску у справу боротьби з бездоглядністю підлітків, завдяки проведенню курсів у позаурочний час.
3. Запобігання неефективного проведення підлітками часу в Інтернет-салонах за іграми, шляхом розкриття можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення практичних завдань навчальної діяльності та повсякденного життя.

Висновки:

1. Професійно-технічні навчальні заклади завдяки наявності потужної матеріально-технічної бази та досвідчених кадрів можуть надати суттєву допомогу школі у вирішенні питання організації допрофільного навчання.
2. Зацікавленість з боку учнів та їхніх батьків у такій співпраці доводить актуальність проекту.
3. Навчально-виховний процес на курсах допрофільного навчання потребує забезпечення сучасними мультимедійними навчально-методичними матеріалами.

Література:

1. «Концепція профільного навчання у старшій школі», який розроблений Інститутом педагогіки АПН України, затверджений рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2.
2. Закон України «Про професійно-технічну освіту» // Урядовий кур'єр: №11 // Орієнтир. Інформаційний додаток. – 1998. – №47-49. – С. 1-9.
3. Закон України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання».
4. Ничкало Н.Г. Сучасні тенденції і проблеми неперервної професійної освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Київ-Вінниця, 2000. – С.486.

В статті висвітлений досвід ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» з організації допрофільного навчання школярів на базі професійно-технічного навчального закладу. Наведена структурно-функціональна модель організації допрофільного навчання учнів ЗОШ на базі ПТНЗ та розглянуті деякі шляхи забезпечення свідомого вибору школярами профілю їхнього подальшого навчання.

Ключові слова: багатoproфільність; диференціація навчання; допрофесійної підготовки; допрофільна підготовка; курси допрофільного навчання; курси за вибором; профільна школа; профільне навчання.

В статье рассмотрен опыт ГПТУЗ «Винницкое межрегиональное высшее профессиональное училище» организации допрофильного обучения школьников на базе профессионально-технического училища. Представлена структурно-функциональная модель организации допрофильного обучения учащихся СОШ на

базе ПТУ и определены некоторые пути обеспечения осознанного выбора школьниками профиля своего последующего обучения.

The article dwells on the experience of State Vocational establishment «Vinnytsya Interregional High Vocational School» in arrangement of pupils' pre-vocational education based on the Vocational school. The structure functional model of pupils' pre-vocational education based on Vocational schools and some ways of pupils' future deliberate choice are given in the article.

УДК 377.5
ББК 74.4

І.Я. Жорова
м. Херсон, Україна

СТРУКТУРА ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до питань освіти і виховання. Це зумовлено переорієнтацією освітньої системи відповідно до реалій науково-технічного і соціального розвитку. Через це підвищуються вимоги до змісту, обсягу та рівня підготовки кваліфікованих робітників. Адже суспільство вимагає від професійної освіти мобільного випускника, здатного швидко адаптуватись до нових умов виробництва. Тому поряд із технологічною підготовкою фахівця важливого значення набуває формування професійних здібностей.

Проблема розвитку здібностей особистості та її професійного становлення виділяється як важливий напрямок сучасної педагогічної теорії і є результатом усвідомлення зростаючої динаміки процесів професійної підготовки молоді. Проведення наукових досліджень у цьому напрямку показує складність і багатоаспектність даного феномена.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження свідчить, що питання визначення професійно важливих якостей кваліфікованого робітника та особливості їх формування були предметом вивчення педагогів та психологів. Теоретичні основи формування професійних здібностей розкриті в працях Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Б. Ананьєва, В. Шадрікова, В. Крутецького, А. Карельської, Л. Гудієвої та ін. Значним кроком вирішення проблеми стали дослідження останніх років Л. Денисенко, Г. Безюлевої, О. Горлакової, О. Прядехо та ін.

Психологи підкреслюють міцний і нерозривний зв'язок здібностей, знань, умінь і навичок. Оскільки здібності розвиваються у процесі формування знань, умінь, навичок, то їх формування неможливе поза навчальним процесом. Адже процес формування знань, вмінь та навичок залежить, разом із іншими умовами (наприклад, якості навчання, спрямованості професійних інтересів), від індивідуальних психологічних особливостей учня, серед яких визначальними будуть здібності учня. Здібності дозволяють швидше, легше, міцніше оволодіти відповідними знаннями, вміннями і навичками [4].

Відтак, процес формування професійних здібностей має бути спеціально організованим, але наукових розробок з даної проблеми поки що недостатньо, тому виникає необхідність у проведенні спеціального дослідження щодо формування професійно важливих якостей особистості.

Мета даної статті – виявити структуру професійних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування та проаналізувати процес їх формування.

Професійні здібності майбутнього фахівця можливо оцінити тільки з урахуванням вимог, які висуває до нього професія. Зокрема, В. Давидов вважає, що зміст підготовки фахівця визначається моделлю його наступної професійної діяльності, реалізованої в кваліфікаційних вимогах. Вони являють собою інтегральний еталон якості підготовки, які